

Tempo obnovy slovenských hradov, zámkov a kaštieľov pokrivkáva

Author: Marián Hudec | Published: 16.07.2010

V ostatnom čase obnovujú kultúrne pamiatky, napríklad hrady, aj rôzne firmy. „Súkromná firma pristupuje k obnove profesionálnejšie, lebo má na to potrebné vybavenie,“ zdôraznil Michal Hrčka, hlavný konzervátor spoločnosti Obnova v Banskej Štiavnici. Firma dodáva materiál aj služby pri obnove, konzervácii a reštaurovaní pamiatok i starožitností. Je to aj pamiatkový a umelecko-historicky výskum, projekcia, autorský a stavebný dozor k prácam, a to všetko v jednom balíku.

Peniaze chýbajú - objekty sa predávajú

Obnova kultúrnej pamiatky je súbor špecializovaných odborných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia pamiatky ako celku alebo jej časti. Pred začatím prác je vlastník kultúrnej pamiatky povinný krajskému pamiatkovému úradu predložiť žiadosť o vydanie rozhodnutia o zámere obnovy. Jej osobitným druhom je reštaurovanie. Vlastník pamiatky ju môže pripraviť iba na základe predchádzajúceho rozhodnutia krajského pamiatkového úradu o zámere na reštaurovanie.

Ak vlastník nemôže čiastočne alebo úplne uhradiť náklady na obnovu alebo reštaurovanie, môže požiadať o finančný príspevok ministerstvo kultúry a obec. Na poskytnutie príspevku nie je právny nárok. Orgánmi štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu sú ministerstvo kultúry, Pamiatkový úrad SR a krajské pamiatkové úrady.

Obnova i rekonštrukcia pamiatok je dosť drahá záležitosť a už roky niet na to dosť peňazí. Väčšina ich plyní z grantového programu ministerstva kultúry na podporu pamiatok Obnovme si svoj dom a programu na záchranu pamiatok UNESCO. V ostatných rokoch sme na Slovensku predali niektoré kultúrne pamiatky súkromníkom. Najväčší záujem bol z okolitých štátov, no aj z Írska, Veľkej Británie, USA, Kanady, Austrálie alebo, Nemecka.

Neskôr pamiatky kupovali aj slovenskí podnikatelia, ktorí potrebovali reprezentačné priestory alebo tam zriadili hotely či reštaurácie. Pamiatkový úrad proti tomu nebol, pokiaľ pri prácach nezasiahli do pôvodného rozostavania interiéru. Podmienky kúpy záležali na dohode s vlastníkom, ale oprava, obnova či reštaurovanie už museli byť v súlade s nariadeniami úradu a s ochranou pamiatok. Vlastník musí poskytnúť prednostné právo na kúpu najprv štátu, až potom môže objekt ponúknuť iným.

Postupy a techniky pri záchrane pamiatok

Pri hradoch je to konzervovanie. „Hrad sa očistí od náletových drevín, ktoré narušujú murivá. Potom nasleduje záchrana najkritickejších častí, a to spevňovanie a podchytávanie múru. Tým sa zásadne predlžuje životnosť hradov. Ak by sa to neurobilo, do 10 rokov by mohli niektoré hradné múry spadnúť. V ďalších fázach sa môže pristúpiť aj k zásahom, ktoré sčítateľneju stav hradu,“ priblížil Hrčka. Odborníci pri obnove pamiatok používajú aj ďalšie postupy.

V prípade Sobášnej siene v Bytčianskom zámku to bolo Sgrafito, čo je umelecká technika, pri ktorej dielo vzniká vyškrabávaním do viacvrstvovej hladenej omietky. Odškrabaním vrchnej omietky sa odkrýva spodná vrstva, čím sa vytvára motív. U nás sa menej uplatňuje, pretože preškrabávaním sa totiž omietka otvára, začína byť difúznou a zima výzdobu rýchlo poškodzuje. Bola to i Secco fresco, čiže maľba na suchej omietke, ktorá sa však pred maľovaním silno navlhčí a pretrie náterom vápna a mramorovej múčky, takže sa maľuje do vlhkeho podkladu ako pri freske. Táto technika dosahuje charakteristickú svetlú farebnosť, farby spojené vápenným mliekom sa uschnutím zosvetľujú. Aj preto sa táto technika najviac podobá pastelu. Ďalej to bola Grisaille, čo je prevažne jednofarebná maľba väčšinou v odtieňoch sivej a vo svojej podstate spodobňuje reliéf, pričom je dobrá ako podklad olejovej maľby alebo rytinovej predlohy.

Bratislavský hrad aspoň sčasti sprístupnený

Začali ju pred 2 rokmi pod patronátom žilinského Váhostavu, pričom preinvestovali skoro 50 miliónov eur, ktoré išli na projektovú dokumentáciu a archeologický výskum, architektonicko-historický prieskum a stavebné práce. Na hrade upravujú omietky a montujú sadrokartónové podhlady, obnovujú balustrádu na balkóne nad vstupom a pracujú na fasádach či interiérových omietkach strážnic. Pred nadchádzajúcou letnou sezónou otvorili pre verejnosť Čestné nádvorie pred hradom, ako aj časť vnútorného nádvorja okrem miesta, kde sa ešte pracuje na prezentácii archeologických nálezov.

Ťažiskom prác je hradný palác, ktorý bol v zlom stavebno-technickom stave. Po obnove plánujú v suteréne umiestniť expozície dejín Bratislavského hradu a sprístupniť tu originály nálezov z obdobia Veľkej Moravy. Prvé poschodie zostane aj naďalej miestom štátnej reprezentácie, ako aj nových výstavných priestorov. Na 2. poschodí vznikne hradná obrazáreň a na 3. inštalujú reprezentatívnu národnú historickú expozíciu a prezentáciu ľudovej kultúry na Slovensku. V podkroví na 4. poschodí budú depozitáre Slovenského národného múzea a pod Čestným nádvorím umiestnia lapidárium - výstavu kamenných artefaktov.

V jednej z hradných veží bude vyhliadka. Prístupná pre verejnosť má byť aj pôvodná podzemná chodba spájajúca palác s cisternou. Technickou novinkou bude nový osobný výtah pre bezbariérový prístup do všetkých častí paláca. Bratislavský hrad je od mája prvýkrát po rozsiahlej rekonštrukcii aspoň sčasti sprístupnený návštevníkom vďaka obnoveným priestorom Klenotnice. Pri prechádzkach v jeho areáli návštevníci môžu oceniť nové fasády objektov na Čestnom nádvorí.

Levoča so zachovaným stredovekým jadrom

Mesto si ho zachová aj preto, lebo je na zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Podľa primátora Miroslava Vilkovského to bude ďalší impulz pre rozvoj cestovného ruchu, ale i záväzok mesta, jeho obyvateľov i podnikateľov, aby udržiavali pamiatky. Levoča je jedno z mála miest na Slovensku, ktoré má z dvoch tretín zachovaný stredoveký obranný systém. Súčasťou zápisu do UNESCO je aj dielo Majstra Pavla, ktoré sa nachádza v chráme sv. Jakuba.

V prípade Levoče nejde o samostatný zápis do zoznamu, ale o rozšírenie existujúceho, podľa ktorého sú od roku 1993 na zozname Spišský hrad a okolie. Na hrade sú verejnosti sprístupnené viaceré objekty. Na dolnom nádvorí tzv. náučná trasa, ktorej súčasťou sú zachované a rekonštruované základy kruhovej pevnosti Jiskrových vojsk, ďalej barbakan západnej brány stredného nádvorja, základy pravekej stavby kultového charakteru, ako aj základy časti hospodárskych budov zo 17. storočia.

Kremnica, Zvolen, Modrý Kameň a ďalší...

Všetci potrebujú peniaze na opravu a rekonštrukciu svojich pamiatok. Mali by prísť predovšetkým zo štátneho rozpočtu. V Kremnici ich použijú na komplexnú obnovu barokovej fontány na Štefánikovom námestí, dokončenie reštaurovania kamenných plastík sôch na Ulici Jána Kollára i na Dolnej ulici.

Výraznejšiu rekonštrukciu potrebuje aj Zvolenský zámok. Žiadosť na prefinancovanie stavby, ktorú Slovenská národná galéria (SNG) ako správca zámku podala na ministerstve kultúry, vlni zastavila hospodárska kríza. Treba však novú komplexnú dokumentáciu a ak dostanú peniaze, v budúcom roku môžu začať zachraňovať Kapitánsky dom. Obnoviť treba aj zámockú kanalizáciu, dlažbu a fasádu, pričom celové náklady sa odhadujú na 4 milióny eur.

Rekonštrukciu potrebuje i hrad v Modrom Kameni. Obidve pamiatky v Banskobystrickom kraji patria popri Starom a Novom zámku v Banskej Štiavnici, Filákovskom hrade a hrade v Slovenskej Ľupči k najnavštevovanejším.

Sobášny palác v Bytči ako súčasť kaštieľa

Patrí medzi najvýznamnejšie a architektonicky najpôsobivejšie renesančné stavby na Slovensku. Podľa projektu ho zrekonštruovali do podoby z roku 1601. Podľa žilinského župana Juraja Blanára reštaurátorské práce boli veľmi náročné, no výsledok je unikátny čo do rozsahu i kvality. Reštaurátori museli byť aj kreatívni, domýšľať a prispôbovať sa poznatkom a dokumentom, ktoré mali k dispozícii.

Posledná rekonštrukcia realizovaná v roku 1970 výrazne poškodila interiér. Strop bol znížený a maľby, ktoré tam pôvodne boli, sa zničili. Rekonštrukcia trvala dva roky a Žilinský samosprávny kraj zaplatil viac ako dva milióny eur. V Žiline zasa opravujú Budatínsky park, kde vzniknú oddychové miesta s novými lavičkami a informačnými tabuľami.

Foto - fotogaléria mesta Spišské Podhradie (1), Juraj Pokorný (2), Kancelária NR SR (3), fotogaléria mesta Žilina (4)

- 1 - Spišský hrad
- 2 - Lietavský hrad v Žilinskom kraji
- 3 - Rekonštruovaný Bratislavský hrad
- 4 - Obnovený kaštieľ v Bytči

16.07.2010 08:43, Marián Hudec